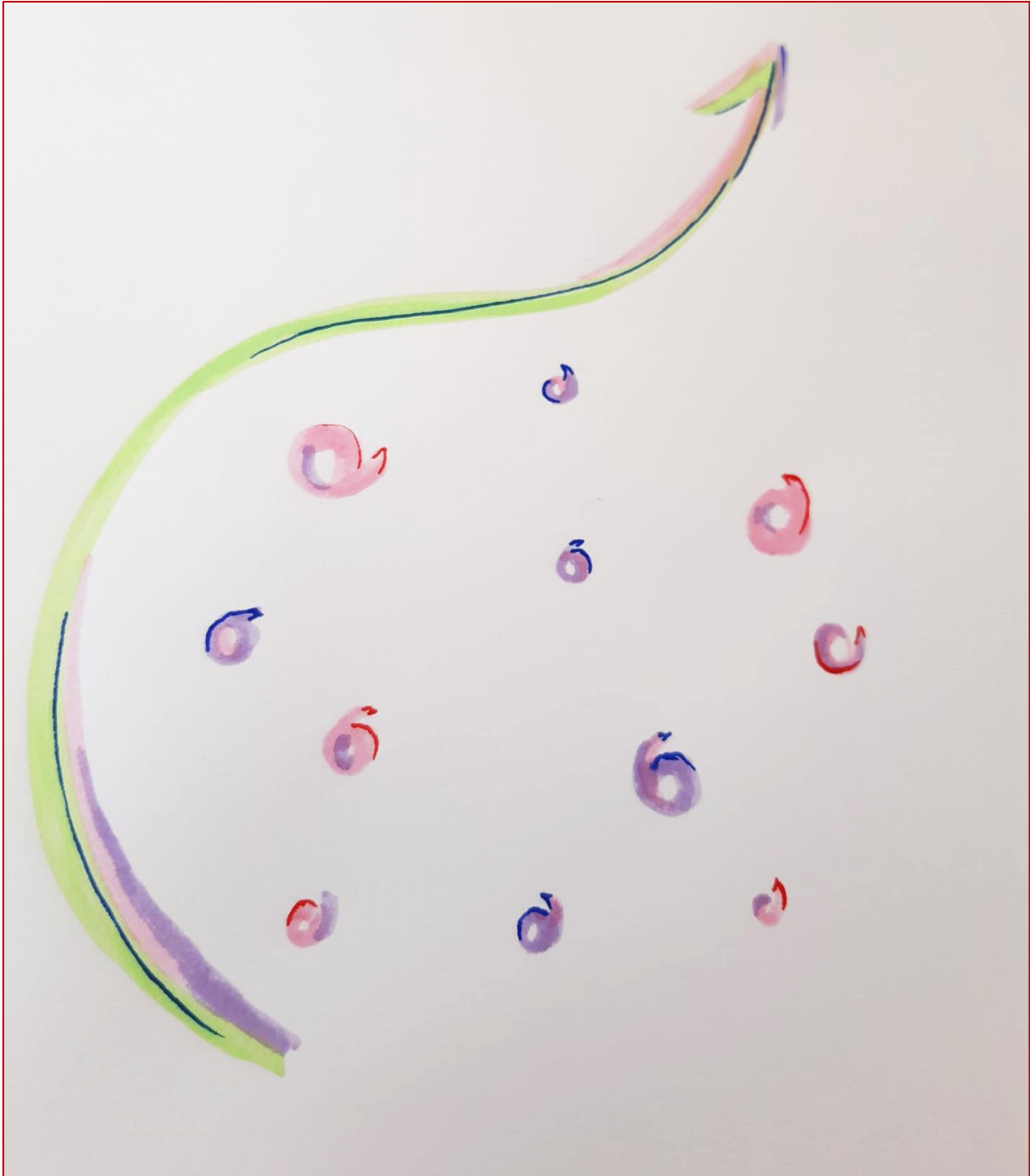


## PRAKTIJKBUNDEL



Aerden Ilse, Bongaerts Nadine, Van Camp Tinne & Wilms Lotte

*Wij dromen van een wereld waarin tieners aan het woord zijn, waar ze in alle openheid kunnen spreken over hun leerproces. Dromen, doelen, stappen die ondernomen werden, emoties van geluk, moeilijkheden onderweg, ... alles kan en mag besproken worden. Zonder oordeel luisteren wij mee. En 'wij' dat is de leerkracht en de klasgroep. Met verbindende communicatie als rode draad zoeken we naar wat werkt, zoeken we naar mogelijkheden om samen in beweging te komen. In deze wereld ontdekken we de rijkdom van zelfsturing en komen op die manier samen tot leerkansen.*

Droom jij met ons mee?

In deze bundel doorlopen we verschillende stappen die je als leerkracht zou kunnen zetten om het verhaal van samensturing te realiseren in jouw klas.

In deel I *'jezelf en anderen leren kennen op vlak van zelfsturing'* willen we leerlingen bewust maken van het begrip zelfsturing, de eigen zelfsturing en die van anderen. Interactie vormt de rode draad. Doorheen dialoog wordt de diversiteit tussen leerlingen zichtbaar op vlak van zelfsturing. Op die manier kunnen we de rijkdom van elkaar zien en leren van en met elkaar.

In deel II *'samen in beweging in functie van uitdagingen'* willen we de overgang maken van zelfsturing naar samensturing. Startend vanuit een klasuitdaging brengen we een circulair en reflectief proces op gang waarbij we zelfsturing modelleren en metacognitie stimuleren. Interactie blijft ook in dit deel een rode draad.

We dagen jullie uit! Om samen met leerlingen het proces van zelfsturing te bespreken, om te leren van elkaars perspectieven en verschillende aanpak. Het resultaat is een rijk arsenaal aan mogelijkheden die op de tafel komen te liggen en onderwerp van gesprek worden. Spreken over zelfsturing! Leerlingen leren zichzelf en de ander op die manier steeds beter kennen, ze verkennen sporen om in de toekomst aan de slag te gaan en we wakkeren goesting aan. Kortom, we brengen leerlingen zelfsturend in beweging.

Speciale technieken hebben we niet nodig, wel een leraar die tijd durft te maken om met leerlingen in dialoog te gaan over hun eigen zelfsturing. Samen. Zoekend. Met de blik op de toekomst.

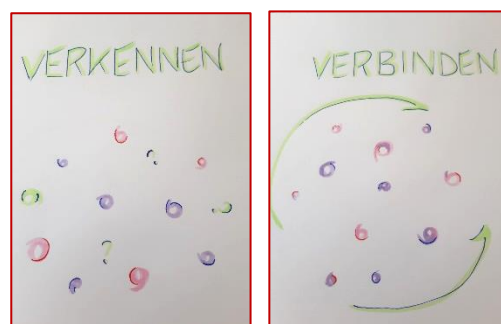
Veel (leer)plezier op deze boeiende tocht!

Ilse, Nadine, Tinne en Lotte

## Deel I: jezelf en anderen leren kennen op vlak van zelfsturing

Volgende doelen staan centraal bij dit deel:

- Eenzelfde taal creëren rond zelfsturing.
- Leerlingen realiseren zich wat ze (al of niet bewust) reeds doen rond zelfsturing en waarin ze nog verder kunnen groeien (metacognitie).
- De leraar leert de leerlingen kennen op vlak van zelfsturing en erkent de leerlingen in hun verhaal (verkennen).
- Verbinding creëren tussen leerlingen onderling en tussen leraar en leerling.



### **Stap 1: Introductie op het thema zelfsturing**

We starten met een “push”. Dit is een stimulans om een gesprek op gang te brengen rond een thema. In ons project rond zelfsturing hebben we gekozen voor het filmfragment van Ormie: <https://www.youtube.com/watch?v=EUm-vAOmV1o>

*Duiding:* Ormie wil graag de koekjestrommel hebben die boven op de ijskast staat maar het lukt niet onmiddellijk. We zien Ormie verschillende strategieën gebruiken om zijn doel te bereiken.

*Doel:* aan de hand van het filmfragment leerlingen laten nadenken over de zelfsturing en de verschillende strategieën van Ormie. Het gaat om proberen en doorzetten, ook als dingen mislukken. Laat de reacties van leerlingen komen. Beluister wat de leerlingen vertellen en wat je zo te weten komt over hun eigen zelfsturing. Laat de leerlingen vooral nadenken, wees voorzichtig met eigen interpretaties of te sturend optreden. We willen de betekenis van de tiener zelf.

#### Mogelijke richtvragen:

- Wat zie je?
- Wat doet Ormie om zijn doel te bereiken?
- Wat vind je sterk? Minder sterk?
- Wat vind je van de verschillende strategieën?
- Leert Ormie?
- Is dit goede zelfsturing?
- Wanneer voel ik me gestuurd? Waar stuur ik mezelf? Is dat voor iedereen zo?
- Waarom denk je dat?
- ...



Het filmfragment verbinden we vervolgens aan de puzzel ‘samen-sterksturen’. We willen graag als klas samen aan de slag gaan. Daarom is het belangrijk dat we dezelfde taal spreken. De puzzel geeft aan wat zelfsturing is en welke verschillende aspecten hierin belangrijk zijn.

Stel de puzzel voor (zie PDF 4), leg elk deeltje uit en verbind (samen met de leerlingen) aan het filmfragment van Ormie. Waar zagen we (tegen)voorbeelden in het fragment van de verschillende deeltjes uit de puzzel?

## Stap 2: Introductie van de opdracht

Vanuit het filmfragment van Ormie leggen we de link leggen naar de onderzoeksvraag nl.

Wat doe ik om mijn doel te bereiken?

Zoek samen met de leerlingen naar mogelijke 'eerste antwoorden' op deze vraag.

### Mogelijke richtvragen:

- Wat is je doel?
- Hebben we allemaal hetzelfde doel?
- Wat kan een doel zoal zijn? Welke doelen op school? Welke doelen buiten school?
- Wat wil je snel bereiken? Wat wil je later pas bereiken?
- ...

### *Waarom?*

Het doel van deze intro is om tieners zelf over de onderzoeksvraag te laten nadenken. Zij zijn de expert, alleen zij weten wat dit voor hen betekent. De volgende boodschappen geven we de tieners expliciet mee voordat ze aan de slag gaan met de onderzoeksvraag:

- We willen de vraag echt aan jullie stellen omdat jullie expert zijn om die vraag voor jezelf te beantwoorden.
- Het gaat over jullie perspectief/ blik. Er is niet één juist antwoord op deze vraag. Omdat het gaat over jouw gevoel is er ook geen fout antwoord op deze vraag.
- Andere perspectieven/ideeën zijn net belangrijk en zinvol. Tracht zo ruim mogelijk te denken
- Ze kunnen zowel kiezen voor een doel binnen als buiten de schoolse context.

### **Algemene uitgangspunten:**

**Elk antwoord is een goed antwoord.  
Antwoorden mogen verschillen van elkaar.**

### *\*Werkwijze?*

HOE gaan we nu een antwoord zoeken op onze onderzoeksvraag?

Wij gaan ons onderzoek doen met behulp van een methode die photovoice heet. Iemand een idee wat dat zou kunnen zijn (tip FOTO en VOICE)? Laat leerlingen nadenken.

We gaan spreken door middel van foto's. Je zou ook een antwoord kunnen schrijven maar wij gaan werken met beelden omdat het anders denken stimuleert en andere antwoorden mogelijk maakt.

We kunnen niet op voorhand zeggen wat er juist op de foto's kan staan omdat je dit helemaal zelf mag uitzoeken. Dit is juist wat we willen doen: verschillende antwoorden verzamelen bij deze vraag. Jouw ideeën hierover zijn heel waardevol voor de groep. Hoe meer verschillende ideeën we binnenkrijgen hoe interessanter ons onderzoek wordt! Durf verder te denken dan je eerste antwoord. Neem je tijd.

Als je niet goed weet wat je kan trekken, laat het dan even liggen en neem na een paar dagen je toestel nog even terug en praat erover met anderen. .

Er is geen juist of fout idee/ beeld maar het is natuurlijk ook niet de bedoeling om zomaar wat foto's te maken. Denk na over welke foto je wil maken en waarom net deze foto.

- Welke foto zou jij willen maken? Wat zou zo'n foto kunnen zijn?
- Wat voor soort zaken kunnen er allemaal op een foto staan? (een voorwerp, een persoon, een actie, een proces, iets abstract, iets concreet, een gevoel, een...).
- Bespreek de GDPR-regels indien de tieners hier nog niet vertrouwd zijn met deze regels.

GDPR (general data protection regulation) regels zijn belangrijk. Indien de leerlingen hiervan niet op de hoogte zijn, kan je hier even op ingaan.

Als we foto's maken en delen met anderen dan moeten we wel de 'regels' van de privacy respecteren. Wat zouden we daarmee bedoelen/ hoe kunnen we hiermee rekening houden als we foto's maken? Wat voor soort foto's maken we best niet dan?

Je kan foto's nemen van materialen, landschappen, gebouwen, natuur, personen, situaties, ... Het is jouw verhaal, jouw antwoord op de onderzoeksvraag. Elke foto mag dus uniek zijn. Toch zijn er enkele zaken waarmee we rekening moeten houden bij het maken van foto's:

- Als je een foto maakt van een persoon, moet je eerst toestemming vragen. Bij minderjarige kinderen, moeten de ouders toestemming geven.
- Je kan, via een app, personen op de foto eventueel onherkenbaar maken.
- Je maakt enkel respectvolle foto's. Maak geen foto van iets wat je zelf niet zou willen. Respecteer de privacy van mensen (geen naaktheid, nummerplaten, ...)
- Als je een foto maakt van een gebouw of de natuur en er staan op de achtergrond toevallige/onherkenbare voorbijgangers op, is dat geen probleem.

#### *\*Praktische afspraken?*

Maak afspraken met je leerlingen. Hoeveel foto's mogen ze maken? Nemen ze de foto's met hun eigen GSM of met een GSM/IPAD van de klas? Wanneer en hoe moeten foto's ingeleverd worden?

Ga tot slot na of de leerlingen de opdracht begrepen hebben:

- Kan iedereen aan de slag met de onderzoeksvraag?
- Weet iedereen wat je allemaal op een foto kan zetten en hoe je rekening houdt met de privacy?
- Weet iedereen wanneer en hoe de foto's moeten worden ingeleverd?
- Andere vragen?

De leerlingen kunnen nu aan de slag gaan.

### Stap 3: Verkennen van de gemaakte foto's

#### *\*Organisatie:*

Maak groepen van ongeveer 6 leerlingen. Het is belangrijk dat elke leerling de nodige aandacht krijgt. Om iedereen te kunnen betrekken mogen de groepen maximaal uit 8 leerlingen bestaan. Het is interessant als je dit in co-teaching kan oppakken. Als dit niet mogelijk is, dan is het aangewezen om in kleine groepen te werken door bv. de andere leerlingen zelfstandig aan het werk te laten gaan terwijl de leraar met 1 groep aan de slag gaat met photovoice. De leraar moet dan wel meerdere lessen voorzien.

De leraar verzamelt de foto's vooraf en print deze uit (of laat leerlingen ze uitprinten).

#### *\*Werkwijze:*

Uit de ingeleverde foto's kiezen de tieners twee foto's die symboliseren wat zelfsturing voor hen al dan niet betekent. We willen dicht bij de foto blijven en zowel het beeld als het verhaal 'pakken'.

De leraar neemt de rol van moderator op tijdens het gesprek maar probeert open te luisteren zonder eigen interpretatie van de foto. (verkennen)

*Optioneel:* Even stilstaan bij tieners de beleving van het maken van de foto's. Even laten ventileren en beluisteren wat er leeft bij de staan naar aanleiding van de opdracht om foto's te maken. Als leraar heb je hier misschien al zicht op of is dit al terloops aan bod gekomen. Kom dan gerust onmiddellijk tot de kern.

Mogelijke hulpvragen:

- Hoe was het om de foto's te nemen?
- Hebben jullie het met elkaar over gehad? Hebben jullie elkaar geholpen? Op welke manier?
- Heb je met je ouders gesproken over het onderzoek/de opdracht?
- Leerlingen die geen foto's gemaakt hebben, bevragen waarom er geen foto's getrokken/doorgestuurd zijn.

Vooraf kan je deze leerlingen eventueel al even bevragen waarom ze geen foto's getrokken hebben en dat deze redenen ook 'oke' zijn. Op die manier zitten ze er tijdens de sessie ook met een 'rustiger' gevoel. Ze mogen ook vertellen over welke foto ze hadden willen trekken. Sommigen kiezen ervoor om te tekenen in plaats van foto's te maken. Dat kan ook.

- Wat weet je nog van de vorige keer? Wat is blijven hangen? Weet je nog waar we onderzoek naar deden? Waarom jullie stem zo belangrijk was? ...
- ...

Sommige leerlingen weten allicht niet zo goed waar ze foto's van moeten maken, anderen hebben de opdracht onmiddellijk afgewerkt. Deze verscheidenheid in een klas is logisch. Het geeft ook relevante informatie over wie de leerling is en hoe (zelfsturend) hij omgaat met bepaalde opdrachten.

Licht het doel van dit gesprek toe:

We willen jullie kijk op het begrip zelfsturing beluisteren, de betekenis die jullie aan dit begrip geven. Jullie zijn de medeonderzoekers om een antwoord te geven op de geformuleerde onderzoeksvraag (cf. onderzoeksvraag even herhalen). Je kan niets verkeerd zeggen. Alle antwoorden zijn evenwaardig. We willen daarom ook graag iedereen horen.

**Herhalen van de algemene uitgangspunten:**

**Elk antwoord is een goed antwoord.  
Antwoorden mogen verschillen van elkaar.**

Voor we aan de slag gaan nog even volgende afspraken maken met als opzet 'veiligheid' creëren: (cf. De regels zijn afgeleid van de proactieve cirkel – Beerten & Waterschoot, 2020)

- Je krijgt het woord.
- Je hoeft niets te vertellen. Je kiest zelf wat je wel of niet zegt. (idee: de reden waarom je niets zegt, is altijd oke, je moet geen reden geven).
- Iedereen heeft recht op zijn mening.
- Je mag reageren op elkaar. Je spreekt positief.
- Een eerste stap is de verduidelijking van het verhaal van de ander (idee: we kruipen in het verhaal van de ander). Pas in een volgende fase mag je het eigen verhaal ernaast leggen.

*\*Verdiepen in de foto's:*

Je hebt 2 foto's genomen. Om beurten vertel je waarom deze foto voor jou zo belangrijk is vanuit de onderzoeksvraag. De besproken foto wordt in het midden gelegd zodat iedereen dit kan zien. (verkennen). We werken volgens volgende stappen:

### **A: dit is mijn foto!**

De eigenaar van de foto vertelt over zijn foto.

Basisvraag: Wat zien we op deze foto? Vertel eens over de foto.

- Andere mogelijke vragen: Wat zegt deze foto? Wat toont deze foto? Wat wil je dat we zien op deze foto?
- De waarom-vraag is een moeilijke vraag en lijkt verantwoording uit te lokken. Die vraag expliciet stellen kan daarom misschien best vermeden worden. Je kan wel vragen: Wat maakt dat je dit gekozen hebt? Wat vind je dan belangrijk? Wat wil je ons hiermee tonen of zeggen?

**Tip: wat als een leerling afwijkt van het onderwerp?**

*"Ik kan niet meer volgen. Kan je mij eens vertellen op welke manier datgene wat je nu zegt, te maken heeft met het/je oorspronkelijk thema?"*

### **B: foto samen verkennen**

Andere leerlingen mogen vragen stellen. We blijven wel focussen op het verhaal dat in het midden ligt (dus niet het eigen verhaal). Als leerkracht kan je hierin ook modelleren: zelf interesse tonen, vragen stellen, waarderend teruggeven wat de leerling zegt. Natuurlijk is het niet de bedoeling dat je als leerkracht te sterk of te sturend aanwezig bent, maar het creëert wel een fijne, aangename sfeer (versus als je enkel op de achtergrond blijft).

We willen leerlingen op de 'nieuwsgierige' houding zetten en zoveel mogelijk onderlinge interactie stimuleren. Mogelijke richtvragen om leerlingen actief te betrekken bij foto's van iemand anders zijn:

- Wat op de foto spreekt je aan? Valt je op? Waar wil je iets over weten?
- Wat wil jij te weten komen over de foto van de ander?
- Wat op de foto trekt je nieuwsgierigheid of je aandacht?
- Wat zie jij op de foto?
- Is het verhaal van de ander helemaal duidelijk? Of wil je nog iets vragen? Waar ben je nieuwsgierig naar?
- ...

**Tip: Wat als het echt niet lukt om leerlingen te betrekken?**

Om actief luisteren te stimuleren kan je er eventueel voor kiezen om de 'volgende' leerling die spreekt te bepalen doordat zijn/haar verhaal net verschillend is van het verhaal van de vorige.

Je kan hen ook altijd vragen of ze zich al dan niet herkennen in het verhaal dat net beluisterd is.

**C: Wat heeft de ander in mijn verhaal gehoord?**

De personen links en rechts van diegene die aan het woord is, schrijven op een post-it max. 3 kernwoorden die volgens hen passen bij het verhaal dat ze net gehoord hebben.

- Dit is een hulpmiddel om bij de essentie te blijven, focus te houden en leerlingen te betrekken. De rol van 'schrijver' wordt telkens door andere leerlingen opgenomen zodat iedereen om beurten verantwoordelijkheid draagt en extra betrokken blijft.
- Post-its afgeven aan de leerling van de foto en vragen om die op de achterkant van de foto te kleven (zo blijven post-its, foto en verhaal samen).

**D: valideren**

De tiener die over zijn foto verteld heeft, leest de post-its en mag zeggen of deze kernwoorden voor hem/haar bij zijn/haar verhaal passen of net niet. De leerling kiest zelf wat hij zegt over de kernwoorden en gaat na of dit een goede samenvatting is dan wel of een ander woord nodig is. De leerling van de foto krijgt het laatste woord.

**Mogelijke richtvragen:**

- Heb je genoeg je verhaal kunnen vertellen?
- Herken je jezelf in de kernwoorden?
- Wil je hier nog iets aan toevoegen?
- Is er iets dat je nog niet verteld hebt en dat je toch nog belangrijk vindt?
- Is dit voldoende voor jou?
- Wil je nog iets zeggen?
- ...

**Tip:**

Wil je meer richtvragen of je verdiepen in de houding die je kan aannemen als leraar doorheen het gesprek?

Bekijk dan zeker de communicatietips.



## E: verbinden aan de puzzel

Welke deeltjes uit de puzzel herkennen we in het verhaal dat net verteld is?

Laat alle leerlingen zoeken naar linken. Je kan het doen door pionnen op een puzzelstuk te zetten of leerlingen in de ruimte bij een bepaald puzzelstuk te laten staan (verspreiden over het lokaal). Laat leerlingen vervolgens ook verwoorden waarom ze vinden dat dit puzzelstuk/deze puzzelstukken in het verhaal aanwezig waren.

### Stap 4: Besluit formuleren

We kijken samen terug op de bespreking van de foto's. Als leraar modelleer je het gesprek en kan je ook deelnemen (door zelf antwoord te geven op de vragen). Focus op het individu en de klasgroep.

- Hoe heb je dit gesprek ervaren?
- Waarom was dit een meerwaarde?
- Wat is er voor jezelf duidelijk geworden? Wat doe je al op vlak van zelfsturing? Waar liggen misschien nog kansen om verder te groeien?
  
- Viel je iets op in de verschillende verhalen van medeleerlingen?
- Wat komt er vaak terug in de verhalen? Of in de puzzel 'samen-sterk-sturen'?
- Zijn er dingen die we allemaal belangrijk vinden?
- Wat neem je mee uit het verhaal van de ander?
- Hoe hebben anderen jou geïnspireerd om je leren in handen te nemen (op school)?
- ...

Kom doorheen de bespreking met leerlingen tot volgend besluit (of formuleer het zelf):

*“Er zijn verschillende vormen van zelfsturing. Er is niet één juiste manier om jezelf te sturen. Iedereen doet dat op zijn manier. Deze diversiteit is net een rijkdom. Het geeft ons de kans om te leren van elkaar en ons te laten inspireren door elkaar. Wat we wel allemaal gemeenschappelijk hebben is dat we doelen willen bereiken, willen groeien en willen leren. We willen onszelf blijven uitdagen en stappen zetten. Hiervoor hebben we onze zelfsturing nodig.”*

## Deel II: samen in beweging in functie van uitdagingen

Volgende doelen staan centraal bij dit deel:

- Eenzelfde taal creëren rond zelfsturing.
- Leerlingen realiseren zich wat ze (al of niet bewust) reeds doen rond zelfsturing en waarin ze nog verder kunnen groeien (metacognitie).
- De rijkdom van elkaar zien op vlak van zelfsturing om zo samen in beweging te gaan.
- Proces van zelfsturing modelleren.
- Aanknopingspunten ontdekken om de zelfsturing te versterken in de klas (verrijken).



### **Stap 1: Kies een uitdaging**

We komen tot een klasuitdaging.

Een klasuitdaging verbindt ons en is iets waar we samen onze schouders onder willen zetten. Het gaat om een kwestie die speelt in de klas: iets wat we allemaal willen bereiken, iets aanpakken waar we last van hebben of niet zo vlot verloopt, iets wat we verder willen verbeteren, ... De uitdaging gaat over ons, over hoe *wij* in *deze* klas tot beter leren kunnen komen. Het is iets waarvoor we onszelf willen uitdagen en waar we stappen in willen zetten. Onze zelfsturing hebben we nodig om hiervoor in beweging te komen.

De uitdaging kan verder komen uit het proces van photovoice, maar dat is niet noodzakelijk om deze stap te zetten.

De uitdaging is urgent, betekenisvol en behapbaar. Op die manier kunnen we snel tot succeservaringen komen zodat leerlingen ook voelen dat er iets beweegt, dat ze effectief een steentje kunnen bijdragen en dat het oplevert.

#### Tip

Formuleer de uitdaging positief. Als de leerlingen eerst zeggen wat ze niet meer willen, daag hen dan uit (of help ze) om ook het positieve alternatief te formuleren. (Bijvoorbeeld in plaats van 'niet opgeven' kan 'doorgaan tot het helemaal oké is')

De puzzel 'samen-sterk-sturen' helpt om een gezamenlijk referentiekader te creëren, bij deze en volgende uitdagingen. Verken samen met je leerlingen hoe je de klasuitdaging kan situeren binnen de puzzel 'samen-sterk-sturen':

- '*Ik loop warm en zet door*': Waar worden we warm voor? Waar kunnen we ons mee verbinden? Kom tot een urgente kwestie die betekenisvol is voor de klas.
- '*Ik werk hier naartoe*': Welk doel hebben we? Wat willen we bereiken? In welke context? Waar en wanneer? Maak het behapbaar zodat we concreet aan de slag kunnen gaan.



We werken via een klasgesprek. De centrale regels die reeds eerder gebruikt werden, vormen ook nu het uitgangspunt en kunnen dus steeds herhaald worden:

**Elk antwoord is een goed antwoord.  
Antwoorden mogen verschillen van elkaar.**

**Door verschillende antwoorden samen te leggen, komen we tot  
een rijker geheel.**

**We zoeken samen naar acties en geven tegelijkertijd ruimte aan  
elkaar om het leerproces zelf in handen te nemen.**

### Visualisering

Als je een goede slogan of leuke formulering hebt bij de klasuitdaging en je weet waar je naartoe wil, hang je dit op een duidelijk zichtbare plaats in de klas op (of zoek een manier om het voor de voorziene periode duidelijk aanwezig te maken: poster, bladwijzer, ...). Als er leerlingen zijn die goed kunnen tekenen (of beelden opzoeken), kan dat er zeker bij! Je kan ook bepaalde foto's (uit deel I) die dit goed illustreren erbij plakken.

De formulering van de klasuitdaging is het startpunt om er gedurende een duidelijk afgebakende periode heel bewust mee bezig te zijn in de klas. Op deze manier wordt het haalbaar en een duidelijke uitdaging om ook in actie te komen. Zowel voor leerkrachten als voor leerlingen moet die periode te overzien zijn. Onze suggestie is daarom te starten met een periode van 14 dagen. Indien dat niet voldoende is, kan je na een evaluatiemoment extra tijd erbij afspreken.

### **Stap 2: brainstorm tot acties**

Welke acties kunnen we ondernemen om met onze uitdaging aan de slag te gaan? Verken in een brainstorm welke ideeën er zijn. Probeer zoveel mogelijk leerlingen te betrekken. Iedereen heeft misschien wel een tof idee. Breng ideeën in kaart.

- Sommige acties worden al door sommigen gedaan en als werkend ervaren, maar nog niet door iedereen. Dit zijn eigenlijk tips die leerlingen aan elkaar geven. Misschien zijn er ook al dingen in de klas aanwezig die we verder kunnen uitbouwen of terug kunnen inzetten?
- Sommige acties worden nog niet gebruikt in de klaspraktijk, maar zouden de leerlingen wel willen gebruiken. Leerlingen voelen zich gemotiveerd om hiermee aan de slag te gaan. Pols bij de leerlingen wat ze nodig hebben om deze acties in de praktijk te brengen. Hoe moet jij je leeromgeving aanpassen zodat leerlingen stappen kunnen zetten in de uitdaging?

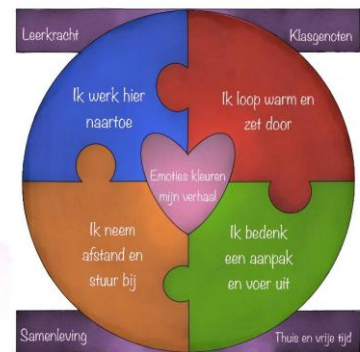
Selecteer na de brainstorming samen een aantal acties waarop jullie willen inzetten. Niet teveel, zodat het ook haalbaar en behapbaar is.

Verken gedurende deze brainstorm ook hoe we elkaar kunnen helpen en ondersteunen. Wat kunnen wij voor elkaar betekenen? Je kan zoeken naar acties die samen ondernomen kunnen worden, die de leerkracht kan ondernemen, die individuele leerlingen kunnen ondernemen (voor elkaar)...

Hier en daar kan je acties personaliseren. Het is echter vooral belangrijk dat iedereen zijn steentje bijdraagt aan de klasuitdaging zodat het een klasverhaal blijft.

Leg tijdens deze brainstorm opnieuw de link met de puzzel ‘samen-sterksturen’

- ‘Ik bedenk een aanpak en voer uit’: Welke strategieën gaan we inzetten? Wanneer gaan we ze inzetten? Wat willen we precies zien?



### Visualisering van de acties

Voeg deze acties (of een visualisatie ervan) bij de klasuitdaging, zodat iedereen er de komende periode ook dagelijks aan herinnerd wordt.



### Tip

Stilstaan bij wat er al aanwezig is, geeft je de kans om nog eens extra toe te lichten waarom je bepaalde dingen op een bepaalde manier doet. We merken immers dat leerkrachten vaak heel veel doen, maar dat de interactie hierover te beperkt is. Verwijs indien mogelijk hiervoor ook naar de puzzelstukken van de 'Samen Sterk Puzzel. Dit extra aandacht geven kan al een heel positief effect hebben op het gedrag van leerlingen, terwijl je dus nog niets extra hebt moeten organiseren.

### Tip

Gebruik waar mogelijk de taal van zelfsturing (bv strategieën, korte vs lange termijndoelen, emoties reguleren, ...). Deze taal helpt leerlingen hun denken, reflectie en vervolgens handelen te sturen. Taal over zelfsturing is een voorwaarde om tot metacognitie te kunnen komen.

### Tip

Elke leerling is anders, dus ook in deze uitdaging zijn er verschillen tussen de leerlingen. We proberen deze verschillen vooral als rijkdom te zien: als kans om van elkaar te leren, om verschillende mogelijkheden te leren kennen. Tegelijkertijd is het inzetten op samensturing ook een kans om rekening te leren houden met elkaar. We vormen samen een klas en brengen vele uren samen door. Probeer daarom als leerkracht ook je vragen vooral in 'we'-vorm te formuleren. Als we straks gaan uitvoeren, kan het zijn dat iedereen wel andere accenten legt, maar we blijven het wel in een gezamenlijk verhaal plaatsen.

### Tip

Aansluitend op wat leerlingen zeggen, verduidelijk je best ook hoe jij als leerkracht hiernaar kijkt, hoe jij het graag aanpakt en wat jij ook moeilijk vindt. Dit voorbeeldgedrag op vlak van zelfsturing is niet als enige en juiste manier (van zelfsturing), maar biedt wel richting voor leerlingen die dat nodig hebben. Grenzen en verwachtingen duidelijk aangeven is heel belangrijk voor leerlingen en schept het nodige vertrouwen dat je het echt als een samen groeien ziet.

### **Stap 3: opvolging en bijsturing**

Acties helder formuleren is noodzakelijk om aan gedragsverandering te werken. Het belangrijkste is nu echter, de komende periode, hier ook regelmatig de aandacht op te vestigen. Soms betekent dit dat je als leerkracht de leerlingen helpt om hen eraan te herinneren (door te verwijzen naar de visualisatie), om kansen te zien wanneer het kan ingezet worden of om op het eind van een les even heel kort terug te blikken of al iets toegepast werd (zonder verder te bespreken). Ook voor de leerkracht vraagt dit dus dat je er regelmatig bewust heel eventjes tijd voor neemt.

Een belangrijke leerwinst is te halen in de opvolging. Drie elementen zijn hier enorm belangrijk:

- Lig op de loer, wees waakzaam en observeer. Zie je dat leerlingen met de acties aan de slag gaan of elkaar helpen, benoem het dan zeer expliciet. Geef krachtige waarderende feedback. Zie je dat leerlingen niet aan de slag gaan met de acties of de aandacht verslapt, geef betrokken confrontaties en/of suggesties.
- Bouw korte reflectiemomenten in (bv. op het einde van de dag, op het einde van de week, ...): Hoe deden we het vandaag? Zijn we tevreden? Zijn er nog kansen om het morgen beter te doen? Door dat je korte reflectiemomenten inbouwt, blijven de leerlingen alert voor de acties.
- Deze opvolging gebeurt op klasniveau, maar kan zeker ook aanvullend op individueel niveau gebeuren.

Maak hierbij regelmatig gebruik van de visualisering. Zorg ervoor dat de uitdaging leeft in de klas.

Na 14 dagen evalueer je samen hoe het werken rond de klasuitdaging verlopen is. Je kan de visualisering terug bij de hand nemen. Mogelijk is de bestaande klasuitdaging nog niet klaar en ligt er nog groeimarge. Verfijn dan deze klasuitdaging en zoek naar welke stap nog gezet kan worden. Zijn jullie tevreden of zijn er andere prioriteiten? Kies dan eventueel met je klas een nieuwe klasuitdaging. Deze kan verder komen uit het proces van photovoice of vanuit jouw observaties en/of belevingen van leerlingen van de afgelopen 14 dagen... Zoek vooral samen en kom tot een nieuw klasverhaal.

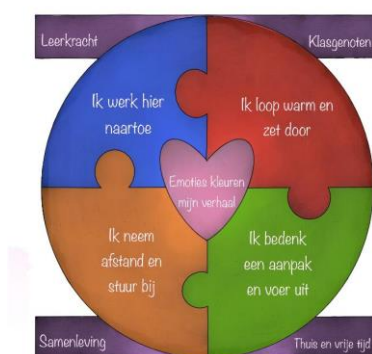
Mogelijke hulpvragen tijdens een reflectie- en evaluatiemoment:

- Wat is er gebeurd?
- Welke acties zijn er (niet) ondernomen? Wie koos voor welke acties?
- Wat was het effect? Hoe was het voor jou om dit te doen? Was dit helpend?
- Wat heb je nu geleerd over jezelf/ over anderen/ over samensturing?
- Wat betekent dit voor de klasuitdaging? Is er iets veranderd? Moeten we hier nog verder met aan de slag gaan? Kunnen we voor een andere uitdaging gaan?
- ...

Leg in deze fase opnieuw de link met de puzzel 'samen-sterk-sturen'. Specifiek gaat het hier om:

- 'Ik neem afstand en stuur bij': Zijn we tevreden? Hebben we goede acties gekomen? Is ons doel bereikt/nog hetzelfde?
- 'Emoties kleuren mijn verhaal': Hoe hebben we ons gevoeld doorheen het proces? Hoe zijn we omgegaan met tegenslagen? Wat deed het met jou als anderen je hielpen?

Uiteraard komen in een proces van terugblikken alle deeltjes uit de puzzel aan bod.



## Bronnen

Beerten, M & van Waterschoot, T. (2020). *Herstelgericht handelen. Groeikansen voor de hele school*. Gompel & Svacina BV: Sint-Niklaas.